

Arsenie Boca, *Cuvinte vii*. O analiză din perspectivă gramaticală și retorico-pragmatică

Luminița Hoarță Cărăușu
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

In this analysis, we use “Cuvinte vii” (*Living Words*) Edition of father Arsenie Boca edited by Bishop Daniil Stoenescu PhD, printed at Deva, in 2006. The Edition includes, as stated by Bishop Daniil Stoenescu, in the edition's *Foreword*, titled “*The Homilies*” of Prisolp, 137 Sunday and Holiday sermons, evagelic meditations and spiritual words of various sizes, written by Father Arsenie Boca, at “Sîmbăta de Sus” and Prisolp Monasteries, between November 25, 1946 and March 27, 1950.

În analiza întreprinsă, utilizăm ediția *Cuvinte vii* a părintelui Arsenie Boca îngrijită de Episcop Dr. Daniil Stoenescu, care a văzut lumina tiparului la Deva, în anul 2006. Ediția cuprinde, așa cum mărturisește Episcopul Daniil Stoenescu, în *Cuvîntul înainte* al ediției, intitulat „*Cazaniile*” de la Prisolp, 137 de predici duminicale și la sfintele sărbători, meditații evanghelice și cuvinte duhovnicești de dimensiuni diverse, scrise de către părintele Arsenie Boca, la Mănăstirea de la Sîmbăta de Sus și la Mănăstirea Prisolp, între 25 noiembrie 1946 și 27 martie 1950.

A. Particularități gramaticale

A. I. Particularități morfologice

La nivel morfologic, pot fi evidențiate următoarele tipuri de caracteristici ale textului supus analizei:

1. Alternarea *valorii pronominale* a segmentului de întărire cu cea *adjectivală*:

„Și *însuși* se apucă să scrie mandatul de exilare, dar de trei ori i se rupse penița și nu putu scrie” (p. 24) (valoarea pronominală);

„Sensul religios și pozitiv al iubirii, legătura care-l unește *înseși* ideii de om, ca ființă integrală, nu e revelat” (p. 62) (valoarea adjectivală);

„*Însuși* Mesia a fost descris cu de-amănuntul, și Sfintele Scripturi ale Profeților supraviețuiau inspirațiilor uciși, mărturie pe cînd va veni plinirea vremii” (p. 276) (valoarea adjectivală).

2. Întrebuițarea *formelor iotacizate* ale verbelor:

„Dureea nu e obiect sănătos de meditație. De durere trebuie să scapi, să o depășești, să fii deasupra ei. Dar trebuie să *vie* cineva să te scoată din cercul tău chinuitor de îngust” (p. 26).

3. Utilizarea verbului *a însemna* cu *sufixul flexionar -ez/-eaz* inclus în flectiv:

„Această naștere a lui Dumnezeu în făptura sa e de fapt o renaștere a omului, - proces care a fost anunțat, pregătit și care a evoluat logic în istorie. Aceasta *însemnează* cuvintele: „La plinirea vremii” (p. 60);
„Iată ce *însemnează*: a te strămuta din tine în El” (p. 64);
„Aceasta *însemnează* că Iisus contează pe un miez originar necontaminat, existent încă în fire, deși comprimat, dar capabil să-și recâștige dimensiunile și valoarea paradisiacă: miezul capabil de har” (p. 151).
„A renunța la ea, când ai putea-o face, *însemnează* a trăi prefigurarea modului viitor al naturii omenești: a trăi cu anticipație o metafizică; *însemnează* a trăi una din concluziile religiei așa cum a trăit Iisus (cf. Ioan 2,6)” (p. 246);
„Mulți se tem de cuvântul destin, ca nu cumva să *însemneze* pre-destin, prin urmare să se trezească într-o doctrină fără libertatea voinței, deci fără conceptul specific creștin al responsabilității ultime” (p. 317).

4. Postpunerea verbului copulativ, în cadrul structurii predicatului complex cu operator copulativ:

„Într-una din cântările Bisericii, alcătuită după Psalmii lui David, preamărim pe Dumnezeu în cuvintele: „*Sfânt este* Domnul Dumnezeuul nostru; înălțați pe Domnul Dumnezeuul nostru, și vă închinați așternutului picioarelor Lui, că *Sfânt este*” (p. 16);
„Prin prooroc David ne poruncește să ne închinăm Crucii, așternutului picioarelor Lui, că *sfânt este*” (p. 16);
„*Mare e* cel ce crește fără să știe: ca bobul de grâu în strălucirea soarelui și bătaia vântului.” (p. 147-148).

5. Postpunerea operatorului pasiv *a fi* din cadrul construcției pasive¹:

„La plinirea vremii” *trimis a fost* de Dumnezeu îngerul Gavriil într-un oraș din Galileia, Nazaret, către Fecioara Maria, aducându-i vestea că, din Duhul Sfânt și puterea Celui Preaînalt, va concepe și va naște pe Mesia, Fiul lui Dumnezeu, pe care-L va chema Iisus” (p. 60).

6. Postpunerea auxiliarului din structura perfectului compus²:

¹ Referitor la postpunerea auxiliarului, în limba română veche, se consideră că „în latină și în primele faze ale limbilor romanice se obișnuia a pune înfii cuvântul accentuat și apoi pe cel neaccentuat” (Frâncu, 1982: 83).

² C. Frâncu consideră că, în textele vechi religioase, „auxiliarul perfectului compus era postpus participiului la început de frază sau de propoziție, căci regula topicii vechi românești și romanice nu admitea începerea unei structuri sintactice cu un element neaccentuat” (Frâncu 2009: 113).

„Lăsat-**am** întrebările să se ciocnească de toate stăvilarele tainei și să-și dovedească zădărnicia, izbindu-se de limitele îngăduitorului” (p. 273).

7. Adjectivul cu funcție de nume predicativ la gradul de comparație superlativ absolut este urmat de o propoziție circumstanțială consecutivă: „Și bătaia e **asa de mare cât sare pământul în bucăți**” (p. 18-19).

8. Utilizarea *infinitivului* (și nu a conjunctivului) după *expresiile verbale impersonale*:

„Nu e greu **de-a înțelege** cum au ajuns lucrurile astfel” (p. 21);

„Cel mai bine ar fi **de-a avea** virtuțile fariseului, și încă întrecute, după cuvântul că: „de nu va prisosi dreptatea voastră pe cea a cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în împărăția lui Dumnezeu” - virtuți unite cu smerenia vameșului” (p. 28).

9. Utilizarea următoarelor forme de *viitor*³:

a) Forma cu verbul auxiliar *a vrea* la prezent urmat de infinitivul prezent al verbului de conjugat:

„Toți sîntem condamnați la moarte și mai nimeni nu crede că *va muri*” (p. 124);

„Acum sîntem ca noi, atunci *vom fi* ca El” (p. 124);

„Cînd tensiunea acestei cumpene de conștiință *va aduna* destulă energie, Providența *va aduce* dezlegările” (p. 127).

b) Forma cu verbul auxiliar *a avea* la imperfect urmat de conjunctivul prezent al verbului de conjugat (*viitorul în trecut*):

„Dacă Iisus știa cele ale veacului prin cele ale veșniciei - ca un Dumnezeu - sigur că știa și cele ale veșniciei prin veac, prin care *avea să treacă* personal, ca om” (p. 149).

c) Forma cu verbul auxiliar *a vrea* urmat de conjunctivul prezent al verbului de conjugat⁴:

³ Considerăm că primește *valoare de viitor* și structura analitică la nivel sintactic (predicat complex) alcătuită din verbul semiauxiliar de modalitate *a avea* la viitor I urmat de verbul suport la conjunctiv prezent: „Iisus a venit înaintea oamenilor cu propria Sa înviere din morți. Prin aceasta ne arată nouă, oamenilor, ce *vom avea să fim*” (p. 124). Se pare că această structură analitică la nivel sintactic cu valoare de viitor este o constantă a textelor religioase ce poartă semnătura Părintelui Arsenie Boca. Pentru susținerea afirmației anterioare, oferim exemplul din *Cărarea Împărăției*, o altă scriere religioasă a autorului: „Lăsîndu-i Dumnezeu în voile lor, iată pe bătrînii poporului, ei, cei datori cu cunoștința, înscriindu-se la o datorie grea, pe care *vor avea să o ispășească* împreună: și rege și popor” (p. 57) (vezi, în acest sens, Hoarță Cărăușu 2014: 56).

„(...) marea minune a învierii din morți, e ceea ce mărturisim când zicem: „aștept învierea morților și viața veacului ce *va să vie*. Amin” (p. 106).

10. Utilizarea verbelor la *modul prezumtiv perfect*, cu forme omonime din punct de vedere morfologic cu cele ale viitorului anterior⁵ și conjunctivului perfect:

„Desăvârșirea vorbea cu ei, iar ei migăleau în minte nimicuri omenești, mici invidii de mărime deșartă. Profund *se va fi amărît* Iisus” (p. 147);

„Când se va încheia perioada veacurilor, când și cei mai de pe urmă ucenici ai lui Iisus *vor fi trecut*, ca El, prin Ierusalim, - fiindcă alt loc nu-i va primi decât o Golgotă - atunci vom înțelege că mersul libertății ce ne-a adus-o Iisus avea, pentru noi, Sensul Noului Ierusalim!” (p. 150);

„Deși El era temelia întregului ritual ebraic, deși spre El conduceau toate umbrele, simbolurile și jertfele Templului, Iisus *va fi „găsit” și „strigat”* vrăjmașul și distrugătorul lor, de către victimele „umbrelor” (p. 324).

„- Poate că, impresionat de sufletul samarinenilor, pe care ocolindu-i iudeii nu l-au putut strica, Iisus *să-și fi însușit* numele sub care s-a ascuns în parabola Samarineanului milostiv” (p. 316).

A. II. Particularități sintactice

La nivel sintactic, pot fi scoase în evidență următoarele tipuri de trăsături:

A. II. 1. Sintaxa propoziției

1. Ocurența *predicativului verbal complex cu operator modal* urmat, cel mai adesea, de un verb suport la *infinitiv*, dar, uneori, de un verb suport la *conjunctiv*, cele două tipuri de structuri sintactice alternând, câteodată, în aceeași frază:

„Pilda aceasta numai Dumnezeu o putea spune; căci limba omenească nicicând *n-a putut cuprinde* în mai puține cuvinte, mai simplu și mai profund toată tragedia omului, peste care El revarsă un ocean de iubire și înțelepciune” (p. 31);

„Tatăl i-a respectat partea de avere, deși o avea în dar. I-a respectat darul libertății, în baza căruia omul *poate sui* nebănuitele trepte ale desăvârșirii, dar *poate coborî* și pînă la cea mai grozavă desfigurare morală” (p. 31);

„Nici Fecioara Maria *n-a putut primi* faptul, așa, fără o puternică reacțiune critică” (p. 60);

⁴ C. Frâncu este de părere că structura analitică la nivel de flexiune formată din *a vrea* + conjunctivul prezent, frecventă în textele dintre 1521 și 1640, „primește și valoare de viitor” (Frâncu 2009: 117). Pentru alte exemple de viitor cu această structură, în scrierile bisericești ale Părintelui Arsenie Boca, vezi Hoarță Cărăușu 2014: 56.

⁵ Referitor la valoarea de prezumtiv perfect a viitorului anterior, C. Frâncu afirmă că forma de viitorul anterior, încă din secolul al XVI-lea, „începe să se folosească cu valoare de prezumtiv perfect când este la persoana a III-a sg. și pl.” (Frâncu 2009: 117).

„Numai sufletul, singurul lucru indivizibil în om, *poate să frîngă* orice granițe și să-și cunoască înrudirea cu Cel Preaînalt” (p. 67);
„Cel invidiat *poate să scape* și să ocolească pe invidios, dar invidiosul *nu poate scăpa* de sine însuși” (p. 69-70).

A. II. 2. Sintaxa frazei

1. Frecvența *propozițiilor circumstanțiale de timp* introduse prin adverbul relativ *cum*:

„Dar... *cum au scăpat creștinii de sub grijă*, de îndată ce au trecut din ilegalitate la libertate, la persoană juridică, viața morală a creștinilor începu să se destrame” (p. 20);
„*Cum și-au primit averile înapoi - urmașii mucenicilor -*, puțini au mai rămas care să nu se încovoie cu dragostea mai mult spre lumea aceasta” (p. 20).

2. Frecvența utilizare, în textul analizat, a *propozițiilor circumstanțiale de timp* introduse prin locuțiunea conjuncțională *de îndată ce*:

„Deci *de îndată ce-au ieșit de prin găurile pământului la larg, de îndată ce-au scăpat de prigoanele Cezarilor*, cu un cuvînt *de îndată ce-au ieșit din împrejurarea de jertfă a vieții*, cînd adică nu mai era o primejdie a mărturisi creștinismul pe față, s-a întîmplat că și dragostea de Dumnezeu și grija de suflet, pînă la așa măsură răciseră, încît au început creștinii a se lua după un rătăcit” (p. 20);
„*De îndată ce creștinismul, mai bine zis creștinii fură lăsați la larg*, se înmulți și înclinarea de-a cădea din creștinism” (p. 20).

3. Ocurența, în text, a *propozițiilor circumstanțiale de timp* introduse prin adverbul relativ *cînd*:

„*Cînd viața aceasta e încurajată de statornicia bogăției, de negrija întîmplărilor*, omul se strică” (p. 21);
„*Cînd această lumină lăuntrică s-a aprins*, atunci într-o clipă cunoști că, pentru om, descoperirea lui Dumnezeu într-însul, este propria lui descoperire” (p. 66);
„*Cînd viața omului iese teafără din rătăcirile eului și-și găsește în suflet unitatea sa cu Dumnezeu*, atunci conștiința veșniciei e un dat imediat al existenței, tot așa ca lumina într-o flacără” (p. 67).

4. Adverbul relativ *cînd* poate ocura, în textul analizat, și în alte tipuri de *structuri sintactice*:

a) *cînd invers*:

„Aproape se împlineau cei 12 ani de cînd începuse tabloul, *cînd* iată că găsește la Milano un om, care corespundea întocmai vederilor lui Leonardo” (p. 31).

b) *cînd* – element introductiv al unei propoziții inerente subiective, în cadrul modelului sintactic propoziție subiectivă + verbul impersonal și copulativ a fi + propoziție predicativă:

„*Cînd un suflet omenesc trage cortina grea a eului și stă față în față cu iubirea veșnică, e ca și cum ai privi pe Maestru creînd o lume nouă*” (p. 67).

5. Utilizarea „subiectivelor apozitive”⁶:

„*Cine răstignește în sine cunoașterea lumii* (care nici pentru lumea aceasta nu e toată bună), *preferînd cunoașterea care era în Iisus, „în care sînt ascunse toate comorile cunoaștinței și ale înțelepciunii*” (Coloseni 2,3), *acela* pune viu ființa sa în fața lui Dumnezeu” (p. 145-146);

„*Vreți să știți cine-i mai mare? Răspunsul e paradoxal: - cine-i mai mic în ochii săi, acela-i mai mare în ochii lui Dumnezeu*” (p. 147);

„*Cine-și iubește viața sa, sufletul său în lumea aceasta - fără a considera și cealaltă, sau chiar împotriva ei-, acela își va pierde sufletul (...)*” (p. 269).

6. *Propoziția circumstanțială opozițională* este post-pusă propoziției ce conține verbul regent:

„E și explicabil: prima ispită a înfîlnit în față creștini adevărați, care se hotărîseră într-un fel cu viața aceasta: s-o jertfească pentru Dumnezeu; *pe cînd ispita a doua, a triumfului*, pentru care trebuie să fii înțelept s-o ocolești, *a găsit în față o mare turmă de creștini figuranți*” (p. 21).

7. Frecvența utilizare a *propoziției circumstanțiale de măsură progresivă*:

„Iar *cu cît viața se face mai necurată*, cu atîta te-ntuneci dinspre Dumnezeu pînă la a-L tăgădui cu totul și a I te face vrăjmaș declarat” (p. 22);

„*Cu cît orizontul tău e mai îngust, sau mai îngustat de durerea ta*, cu atît neliniștea ta e mai mare, - și poate să fie mai mare ca a toată lumea” (p. 26);

„Observăm că, *cu cît timpul adaugă veacuri după veacuri, creînd perspectivă*, cu atît Iisus e mai mare și mai apropiat de noi” (p. 298).

8. Ocurența, în textul analizat, a *propozițiilor și frazelor apozitive*:

„Să nu descurajeze mieii, văzînd colții lupilor rînjind, fiindcă stă mărturie istoria: *lupii n-au putut mânca mieii!*” (p. 152);

„Iubirea de sine nu trece peste hotarele sale personale: *ceea ce e mai prețios într-insul se întunecă și adevărata lui ființă nu iese la iveală*” (p. 66);

⁶ Referitor la termenul „subiective apozitive”, vezi Frîncu 2009: 206. Caracteristica acestor propoziții subiective introduse prin pronume relativ este că „ele sînt reluate în regentă prin pronume personale sau demonstrative” (Frîncu 2009: 206).

„Mai întâi e toată învățătura Evangheliei: tot ceea ce trebuie să știm despre noi și Dumnezeu spre asigurarea mântuirii noastre” (p. 142).

B. Particularități retorice

La nivel retoric, evidențiem utilizarea următoarelor tipuri de *strategii argumentative*:

1. *Întrebarea din cadrul antiforei – strategie argumentativă*

Răspunsul este oferit de către autor imediat după întrebare, discursul fiind, uneori, organizat sub forma dialogului, după model conversațional. În opinia noastră, întrebarea are, în textul de față, două roluri discursive: în primul rând, ea reflectă gândurile, concepțiile, reprezentările Părintelui Arsenie Boca: autorul își adresează sieși întrebarea și răspunde, imediat, tot el la ea (acest tip de întrebare urmată de răspuns se constituie în figura retorică specifică discursului religios numită *antiforă*)⁷ și, în al doilea rând, întrebarea poate reprezenta o modalitate prin care autorul textului religios în discuție creează o punte de legătură între transmițătorul discursului religios și destinatarul acestuia, întrebarea constituindu-se, în acest caz, într-o *marcă a adresării către destinatar*:

„- De ce L-a dat Dumnezeu pe Fiul Său, Iisus, spre jertfă, „și încă jertfă de cruce”?

- Pentru că singurul grai care mai poate răzbi pînă la inima oamenilor, s-a dovedit că nu mai rămîne altul, decît Jertfa Cuiva pentru ei” (p. 14);

„Oare de ce zice despre Cruce că e așternut numai al picioarelor Lui? - Fiindcă Iisus S-a răstignit pe Cruce nu cu ființa Sa dumnezeiască, ci cu firea omenească, Adam cel nou, ceea ce în graiul profetului e tot una cu picioarele lui Dumnezeu” (p. 16);

„Cea mai grea încercare a vieții este necazul morții. Cum stăm față de o asemenea încercare? Ar trebui să stăm și mai liniștiți ca față de cruce; fiindcă Mîntuitorul, prin moartea Sa, a schimbat nu numai rostul crucii din ocară în slavă, ci a schimbat și rostul morții și l-a făcut bun” (p. 17);

„- De ce să fim smeriți?

- Fiindcă sîntem mîrginiți și neputincioși și trăim într-o lume plină de primejdii, călătorim pe-o mare, foarte adesea înfuriată, care-și strecoară viforul pînă în sufletele noastre” (p. 29);

„Ce au oamenii aceștia împotriva lui Iisus, că nici demonii nu l-au făcut atîta împotrivire cîtă l-a făcut cenzura invidiei omului? – Cred că nu altceva decît complicitatea în păcat, coalizată împotriva virtuții și împotriva oricui care îndrăznește să iasă un pas măcar din această complicitate” (p. 68-69);

„Acei contemporani ai lui Iisus, otrăviți de răutate, reprezintă culmea invidiei omenești contra sublimului. Căci de ce a fost invidiat Iisus? - Din cauza

⁷ Referitor la rolul *antiforei*, în predicile românești contemporane, vezi Dincă 2008: 390-391.

minunilor Sale printre cei sărmani și oropsiți, cei dinții chemați la mîntuire.” (p. 70);

„Să nu descurajeze nimeni; fiecare are măsura sa, pe care trebuie să o ajungă. *Pe ce cunoaștem aceasta?* - Pe cele ce ni se întîmplă; pe cele ce ne vin fiecăruia să le trecem, ținînd seamă de aceste două porunci” (p. 126).

2. Întrebarea retorică – strategie argumentativă

Părintele Arsenie Boca utilizează, în textul analizat, *întrebări retorice* numite și întrebări cu „valoare argumentativă intrinsecă” (Roventța-Frumușani 2000: 114):

„Cu cît invidiosul are parte de mai multe binefaceri, cu atît mai tare fierbe de ciudă, mai mult se supără și se mînie. Mulțumind pentru darurile primite și mai mult se cătrănește de purtarea binefăcătorului. *Ce fiară nu întrec ei prin răutatea năravului lor? Ce sălbătăciune nu depășesc ei prin cruzimea lor?* (p. 69);

„Folosește a te smeri pe tine însuși, dar cînd te smerește altul mai mult folosește. *Cînd vom binecuvînta pe cei ce ne blastămă și ne vom ruga pentru cei ce ne fac nouă rău?*” (p. 281);

„Împărăția lui Dumnezeu e făgăduită copiilor, oamenilor ce o primesc fără discuție, ca și copiii, oamenilor ce au venit la Iisus de copii. *Deci cum să nu se supere împăratul, cînd copiii sînt opriți de a veni la Iisus, cînd Iisus li-e interzis?*” (p. 290).

3. *Metafora argumentativă* – „prototip de figură retorică” (Sălăvăstru 2010: 393)⁸:

„Trebuie, prin urmare, să lungim vederea pînă dincolo de *zarea vieții* acesteia, pînă în cealaltă împărăție, că altfel nu putem pricepe necazurile vieții acesteia, și, nepricepînd-o pe aceasta prin cealaltă, n-o putem răbda” (p. 15);

„Este prin urmare *o sete, o foame, o trebuință a sufletului*, care nu se stîmpără cu nimic altceva decît numai cu Dumnezeu” (p. 18);

„În ei arde luminos, înainte, misiunea care le-a dat-o Dumnezeu, de-a fi *sare făpturii și martorii lui Dumnezeu între oameni*” (p. 22);

„Iată *ucenic umblînd liniștit pe marea înfuriată. Iată stîlp al Adevărului, nemișcat de talazuri*” (p. 24);

„Dar ce să înțelegem, căci toată odihna lui Iisus (care n-avea unde să-și plece capul și pe care - cum spune tradiția - nimenea nu L-a văzut vreodată rîzînd, dar plîngînd adesea), nu-i decît *o cruce a iubirii, o sfișiere de milă, o zguduire a sufletului* de mila surorilor lui Lazăr, *o sudoare de sînge* ce picura ca apa și încă *o zguduire de suflet*, cînd Iuda avea să-L vîndă” (p. 29).

„Pînă nu te-ai lepădat de tine ești o fîntînă seacă; iar dacă te-ai lepădat de tine și te-ai dedicat lui Iisus, El te-a schimbat în *izvor de apă vie*” (p. 64);

⁸ Constantin Sălăvăstru înscrie metafora între *figurile semantice* și, în cadrul acestora, consideră metafora ca fiind un „trop-model”, care ar putea fi asociat cu „concepțiile nodale ale omului privind universul, sinele și altul, așa cum s-au derulat aceste concepții de-a lungul Istoriei” (Sălăvăstru 2010: 393).

„Omul trebuie să fie statornic *în adînc de cer* ca să nu-1 sperie neliniștile de la suprafața vieții” (p. 132);

„Aceasta e credința cît un grăunte de muștar. Aceasta ne-ar da să bănuim că, la temperaturile la care se alege *aurul ființei noastre* de *zgura acestei ființe*, în firea noastră apare modul divin de a fi, de-a voi și de-a gândi” (p. 308).

4. *Anafora – strategie argumentativă*

Prin intermediul *anaforei*, figura sintactică, forma de repetiție care constă în repetarea unui cuvînt „în mod regulat la începutul unei unități discursive cu scopul de a întări o anumită idee” (Sălăvăstru 2010: 392), Părintele Arsenie Boca scoate în evidență, aduce în atenția destinatarului-credincios o anumită convingere:

„*Iată* focul în care se lămuresc credincioșii, *iată* firul de legătură cu înaintașii lor - mucenicii” (p. 21);

„*Însemnează* a-L face pe El inima ta; *însemnează* să ai un moment, o clipă în viața ta, în care te-ai întîlnit real cu Iisus, - clipă, pe care să nu-ți ajungă viața întreagă de-a-o desfășura între oameni (p. 64);

„*În el* își recunoaște omul ființa lui adevărată; *în el* află descoperirea deplină a lui Dumnezeu, contopirea Voinței supreme cu voința lui, contopirea iubirii veșnice cu iubirea lui. (...) *În el* ne apare întreaga lume omenească transfigurată de-o lumină dumnezeiască” (p. 66-67);

„*Cel fără* formă ne apare în forma florii și a rodului; *Cel fără* de margini ne îmbrățișează cu brațe de tată și merge cu noi alături ca un prieten” (p. 67);

„Dar sînt tineri, surzi și muți, dinspre cuvîntul lui Dumnezeu, crezîndu-se, în părerea lor, perfect sănătoși: *Surzi* la sfatul părinților. *Surzi* la chemarea Bisericii. *Surzi* la glasul conștiinței” (p. 73);

„*E știută* lupta pe care o duceau fariseii împotriva lui Iisus, fiindcă Iisus scotea poporul de sub exploatarea fariseilor și cărturarilor. *E știută* și osînda pe care le-o vestea Iisus, „cărturarilor și fariseilor fățarnici” și „vaiurile” care-i așteptau (p. 107);

„*Nu în zadar* a zis Iisus, că mai mare bucurie se face în Cer pentru un păcătos care se întoarce, decît pentru 99 de „drepti”. *Nu în zadar* se zice că cea mai primejdută este mîntuirea sfințului” (p. 129).

5. *Chiasmul*

O altă figură retorică utilizată de către Părintele Arsenie Boca, înscrisă în clasa *figurilor de construcție* sau *metataxelor*, bazată, ca și *anafora*, pe repetiție este *chiasmul*:

„Iisus e *Dumnezeul-Om* și *Omul-Dumnezeu*. Exact atîta cît mai avem pînă la destinul nostru” (p. 144).

6. *Acumularea – strategie argumentativă*

Autorul își susține opiniile, în nenumărate rânduri, utilizând procedeul *acumulării*, acesta având, în textul propus spre analiză, funcție argumentativă:

„CRUCEA: *podoaba Bisericii, lauda lui Pavel, semnul Fiului Omului, semnul sfintei cruci, suferința noastră cea de toate zilele, crucea suferinței, harul crucii, - iată atâtea nume în legătură cu crucea*” (p. 64);

„A încercat omul toate: *bogăția, puterea, știința, păcatul*, dar fericit nu l-a făcut nici una!” (p. 127);

„*Tot binele, toată blîndețea, toată bunătatea* e un grăunte de energie divină în om, capabil să crească pînă la sensul și valoarea unei misiuni” (p. 152);

„*Bogăția l-a făcut pe bogat egoist, materialist, nemilostiv, încolăcit de plăceri*; nu s-a dezvoltat sufletește, nu și-a format chip nemuritor de a fi (p. 154);

„*Trădătorul... Omul care a vîndut pe Dumnezeu. Omul meschin, îngust, orbit, obsedat*” (p. 256);

„*Copiii odihnesc și refac omul. Chiar ei sînt o refacere a omului. Ei rezumă: gingășia și frumusețea puritatea, nevinovăția și credința*” (p. 274).

C. Particularități pragmatice

La nivel pragmatic, identificăm următoarele particularități ale textului analizat:

1. Utilizarea indicațiilor, interpretărilor autorului, cu rol persuasiv:

„Ca și cînd ar fi vrut să-l corecteze de mai înainte în părerea ce-o avea tînărul despre bunătate sau chiar despre bunătatea sa. (*Sînt oameni care se bat în piept că-s cinstiți. Așa o fi; dar să nu creadă că cinstea e numai atîta cîtă o au ei. Cinstea și bunătatea cîtă o avem noi e o măsură prea mică față de mărimea ei adevărată, cum sînt acestea numai la Dumnezeu*)” (p. 9);

„De îndată ce creștinismul, mai bine zis creștinii fură lăsați la larg, se înmulți și înclinarea de-a cădea din creștinism. (*Nu știu cum, dar parcă nu e nimic pe lume fără o rînduială: a venit și pentru aceștia o căpetenie, după care să se ia*)” (p. 20);

„Nașterea lui Dumnezeu între oameni, deși era făgăduită prin prooroci cu mii de ani în urmă, - *ba în zilele lui Isaia (7,14) s-a spus lămurit că o fecioară-L va naște, rămînînd totuși fecioară* -, cu toate acestea, de n-am fi siguri de faptul petrecut: că Dumnezeu s-a unit cu firea omenească în persoana lui Iisus, mai că nici noi n-am putea primi” (p. 60);

„Încetînd prigoanele, așa se stricaseră purtările creștinilor și așa se întindea tîgăduirea dumnezeirii Mîntuitorului, încît - zice un istoric al vremii -, dacă Dumnezeu n-ar fi trimis pe sfinții Vasile, Grigorie și Ioan, ar fi trebuit să vie Hristos a doua oară” (*Căci fărădelegile grăbesc Judecata*).

„A făcut Iisus minuni - *și oamenii cred că cele mai mari sînt cele care privesc sănătatea trupului* - dar marea minune a învierii din morți, e ceea ce mărturisim cînd zicem: „aștept învierea morților și viața veacului ce va să vie. Amin” (p. 106);

„Nu-i vorbă - *trebuie să înțelegeți și aceasta* - că din toate suferințele care turbură furios viața omenească, cea mai mare este ura, dușmănia și răzburarea: unul și același diavol: boarea iadului între oameni” (p. 126-127);

„Necredincioșii, - spre rușinea noastră - își cred necredința lor mai tare decât credem noi credința noastră. (*Să n-aveți nici o teamă: mintea, prin puterile sale numai, nu poate dovedi constrângător, nici că este, nici că nu este Dumnezeu*)” (p. 143).

2. Utilizarea interjecțiilor prezentative

În textul celor 137 de predici duminicale și la sfințele sărbători incluse în volumul *Cuvinte vii*, este firească prevalența *interjecțiilor prezentative*, cuvinte deictice utilizate exclusiv ostensiv: predicile reprezintă un tip de discurs religios menit a fi *rostit* de către preotul-transmițător, într-un cadru adecvat, în fața destinatarilor-credincioși:

„*Iată* cum îl ridică dintr-o dată la o înțelegere mai adevărată despre bunătate. Mîntuitorul știa sigur că tînărul nu-L cunoaște, ci-L socotește numai ca pre un Prooroc în Israel” (p. 9);

„*Iată* de ce prăznuind Crucea vorbim de înviere și a morții omorîre” (p. 17);

„Și așa *iată* că lumea întregă se trudește toată noaptea și nu prinde minte deloc” (p. 18);

„*Iată* focul în care se lămuresc credincioșii, *iată* firul de legătură cu înaintașii lor - mucenicii” (p. 21);

„*Iată* prin urmare, că omul care se îndreaptă, fie el oricît de vameș și de păcătos, simte bucuria pe care n-o rănesc osîndele, și nici el n-are om de osîndit” (p. 25).

3. Inserarea, în text, a *citatului*, ca strategie persuasivă

Citatele sînt excerptate de către autor fie din Sfînta Scriptură, fie din variate cîntări și meditații bisericești:

„*Căci așa a iubit Dumnezeu lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*” (Ioan 3,16) (p. 14);

„Într-una din cîntările Bisericii, alcătuită după Psalmii lui David, preamărim pe Dumnezeu în cuvintele: „*Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru; înălțați pe Domnul Dumnezeul nostru, și vă închinați așternutului picioarelor Lui, că Sfînt este*” (p. 16);

„Tot acest sfînt ne spune despre crucea încercărilor, că pentru trei pricini vin asupra noastră: 1. ca pedeapsă pentru păcatele făcute („pedeapsă” în graiul bătrînilor înseamnă învățare de minte); 2. pentru ferirea de cele ce altfel le-am face; și 3. pentru întărirea virtuții. „*Să nu spui că se poate cîștiga virtutea fără necazuri: căci virtutea necercată în necazuri nu e întărită!*” (Filocalia I, p. 236. 66)” (p. 16-17);

„Cu Iisus apare în lume o nouă generație de oameni, neamul lui Iisus, care nu se naște după legile firii numai, ci, peste ele se suprapune o naștere spirituală, generația spirituală a lui Iisus. „*Noul neam duhovnicesc, cel al lui Iisus, nu-i un*

neam care se naște pe pământ, după legile lumii animale, un neam neîncetat ispitit de poftele inferioare. Desfacerea de odinioară a omului de Dumnezeu, însemnă pentru om pierderea integrității, a neprihănirii, pierderea chipului androgin, care constituie chipul său ceresc, pacificat de ispitele lăuntrice. Hristos se naște din Fecioara, ca să sfințească din nou alcătuirea feminină și s-o unească principiului masculin, ca bărbatul și femeia să devină androgini, cum a fost Iisus.” (I. Böehme, „Misterium magnum” C.v. cit. de Berdiaeff)” (p. 61);

„Sfântul Ioan Gurădeaur a avut odată, aparînd văduva, cuvintele acestea: „Iarăși se tulbură Irodiada, iarăși cere pe tîpsie capul lui Ioan...!” (p. 22);

„Toți murmurau și ziceau: a intrat să poposească la un om păcătos” (Luca 19,7) (p. 25);

„Oricine voiește să vină după Mine să se lapede de sine, să-și ia crucea sa în fiecare zi și să-Mi urmeze Mie!” (Marcu 8,34 și Luca 9,23) (p. 64);

„Învățătura desăvîrșită a lepădării de sine o avem deci de la: „Cel ce, în chipul lui Dumnezeu fiind, n-a ținut ca la o pradă la egalitatea Sa cu Dumnezeu, ci S-a golit pe Sine, a luat chip de rob, făcîndu-Se asemenea oamenilor și la înfățișare dovedindu-Se ca un om. S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-Se pînă la moarte - și încă moarte de cruce” (Filipeni 2,6-8) (p. 67);

„Obişnuit atunci te lupti cu Dumnezeu cînd nu-L cunoști. Atunci I te împotrivesți cînd te crezi cineva. „Dacă ești om, în viața ta trebuie să te lupti cu Dumnezeu, precum s-a luptat și Iacov. Ferice de tine dacă Dumnezeu va câștiga lupta. Și vai, dacă vei învinge tu pe Dumnezeu, - căci vei rămînea singur pe cîmpul de luptă - și atunci nu tu ai învins, ci moartea” (Nicolae Velimirovici , „Cugetări despre bine și rău”, p. 135) (p. 107).

4. Utilizarea *structurilor cu rol emfatic*: „frazele scindate sau clivate”⁹:

„Ceea ce e greu de priceput e aceasta: cum e cu putință ca Tatăl omului să se facă Fiul omului, Fiul fiului Său” (p. 60).

5. Utilizarea *discursului structurat sub forma dialogului, a comunicării vii*:

„ - „Învățătorule bune, ce să fac să moștenesc viața cea veșnică?” Mîntuitorul îi întrepruie întrebarea: „Ce mă numești «bun » - singur Dumnezeu e bun” (p. 9);

„Prefectul începu cu ademeniri, zicînd:

- Uite, n-ai vrea tu să fii în mărire, asemenea împăratului? O vei putea avea dacă vei mărturisi și tu creziînța împăratului.

Sf. Vasile îi răspunse:

⁹ M. Metzeltin este de părere că așa-numitele de către el „frazе scindate sau clivate” reprezintă „strategii ale emfaticării la nivelul sintactic” (Metzeltin 2011: 156). Elementul emfaticizat de către Părintele Arsenie Boca este substantivul sau pronumele cu funcția sintactică de subiect care este poziționat după verbul copulativ *a fi*, în cadrul frazei scindate. Vezi, în acest sens, pentru detalii și alte exemple, Hoarță Cărăușu 2014: 79.

- Amîndoi sîntem creați după chipul și asemănarea lui Dumnezeu deci sînt asemenea împăratului. În ce privește mărirea, aceasta se va vedea numai în viața viitoare.” (p. 23);

„Mergînd Iisus spre Ierusalim, cineva L-a întrebat:

„Doamne, oare pușini sînt cei ce se mîntuiesc?”

Și a răspuns Iisus tuturor:

„Nevoiți-vă să intrați pe poarta cea strîmtă (- și cu chinuri, cum zice o pogribanie -), că mulți vor căuta să intre și nu vor putea” (p. 259).

6. Sînt utilizate, în text, diverse tipuri de *mărci discursive*:

a) Mărci ale *sporirii atenției destinatarului*

Este o evidență faptul că țesătura textului presupune prezența unui potențial destinatar. Arsenie Boca îl implică pe destinatarul-credincios, în discurs, prin intermediul *mărcilor* care-l vizează direct pe acesta și care sînt utilizate, în text, tocmai pentru a-l atrage și angrena, în discurs, pe destinatar și pentru a iniția cu acesta un dialog virtual:

„O mică pildă: altfel sînt judecățile unui tată care-și ia la rost copiii, decît e socoteala copiilor” (p. 15);

„E și explicabil: prima ispită a întîlnit în față creștini adevărați, care se hotărîseră într-un fel cu viața aceasta: s-o jertfească pentru Dumnezeu: pe cînd ispita a doua, a triumfului, pentru care trebuie să fii înțelept s-o ocolești, a găsit în față o mare turmă de creștini figuranți” (p. 21);

„Dar parcă era un făcut: toți cei ce s-au lepădat de Hristos nu se mulțumeau numai cu lepădarea lor ci urmăreau și lepădarea altora; iar dacă aceia se împotriveau, vrajba era gata și începea prigoana” (p. 21);

„Se vede limpede că Domnul îi are în vedere și pe cîrtitori, căci și lor le bate răspunsul, pentru că de-ar fi vorbit Iisus numai cu Zacheu, i-ar fi zis acestuia așa: că și tu, fiu al lui Avraam ești; dar nezicînd așa, se vede că le împrăștia acestora țepele osîndelor” (p. 25);

„Avem două conștiințe paralele: e fapt important acesta și aproape necunoscut. *Subliniem*: „conștiința religioasă” și „conștiința eului” (p. 167).

b) Marca discursivă *deci*

Marca discursivă *deci* are, în textul predicilor, al meditațiilor evanghelice și al cuvintelor duhovnicești conținute în volumul *Cuvinte vii*, rol de *tematizator*, avînd rolul pragmatic de a *sintetiza* ceea ce s-a afirmat anterior, în discurs. Marca discursivă *deci* are funcția pragmatică de a relaționa discursul în curs (marcat prin *deci*) de discursul anterior¹⁰:

¹⁰ Referitor la funcția pragmatică de *tematizator* a mărcii discursive *deci*, într-o altă scriere cu specific religios a Părintelui Arsenie Boca, *Cărarea Împărăției*, vezi Hoarță Cărăușu 2014: 74.

„La nimeni pînă aci n-a cerut Iisus să-și vîndă averile! Tînărul voia mai mult decît intrarea în viață, de pe urma împlinirii poruncilor. „Vrei să fii desăvîrșit?” - împlinește sfaturile! Pe cuvîntul acesta se întemeiază călugăria! *Deci* iață ce făgăduință dau călugării: că împlinesc mai mult decît poruncile; se făgăduiesc să împlinescă sfaturile: al sărăciei, al viețuirii curate și al urmării Mîntuitorului, ascultători făcîndu-se lui Dumnezeu și povățuitorilor lor” (p. 9-10);

„De-acum creștinul stă liniștit pe conducerea lui Dumnezeu și vede că orice cruce a vieții sale este o mărturie a iubirii părintești a lui Dumnezeu; orice cruce e o treaptă a desăvîrșirii. *Deci* dacă ne împărtășim cu Sfînta Jertfă a Domnului, ne împărtășim cu Taina Iubirii supreme a lui Dumnezeu, împărtășire, care, printre alte daruri, are și pe acesta: că ne ridică de la înțelegerea pruncească a vieții la înțelegerea pe care o avea Iisus, în temeiul căreia Îi sîntem următori convinși și liniștiți, oricît de neliniștită ar fi marea vieții de aici” (p. 15);

„Prin sfințele Sale patimi, Iisus a schimbat ocară în slavă, încît Apostolul Pavel nu găsea alt cuvînt în care să se laude decît în Crucea Domnului, muștrînd pe cei ce sînt vrăjmașii crucii. *Deci* lemnul crucii a fost prevestit prin prooroci, prin Moise și prin David. Prin proorocul David ne poruncește să ne închinăm Crucii, așternutului picioarelor Lui, că sfînt este” (p. 16);

„Dar iață că s-a făcut. S-a făcut istoric și de-atunci se face mistic în toți cei ce-L primesc pe Dumnezeu și se nasc de sus a doua oară. *Deci* cînd sufletul, cînd făptura noastră întregă se face curată, cînd ajungem pe căile ascezei și ale iubirii, la starea de fecioară, se întîmplă și pentru noi plinirea vremii, a nașterii lui Iisus în făptura noastră (p. 60).

c) Mărcile discursive *de aceea, iar, și, drept aceea* - mărci ale *conexiunii diverselor părți de discurs*

Mărcile discursive *de aceea, iar, și, drept aceea* au, în textul predicilor duminicale și al celor de la sfințele sărbători, în cel al meditațiilor evanghelice și al cuvintelor duhovnicești încadrate în ediția *Cuvinte vii*, rolul obișnuit al oricărei mărci discursive: acela de a *relaționa* diverse părți de discurs:

„Durerea este, că deși noi Îl cunoaștem și știm cui credem, noi nu lăsăm nimic din ale noastre și totuși ne ținem că-I urmăm Lui. *De aceea* întunerecul necunoștinței de Dumnezeu și de noi înșine s-a întărit, și tot mai grea se face noaptea fără de Dumnezeu” (p. 18);

„Dacă Iisus ne-a răscumpărat din moarte veșnică cu prețul vieții, noi de asemenea cîștigăm viața Lui lepădînd pe-a noastră, dacă vremea o va cere. *De aceea* sînt îngăduite încercările fiindcă numai ele „coc” sămînța pe pămînt a „dumnezeilor după dar” (p. 143);

„Un creștinism fără recunoașterea lui Iisus ca Dumnezeu și Stăpîn al lumii, nu-ți obligă viața la a o face mai curată. *Iar* cu cît viața se face mai necurată, cu atîta te-ntuneci dinspre Dumnezeu pînă la a-L tăgădui cu totul și a I te face vrăjmaș declarat” (p. 22);

„Fără Iisus, Cel ce susține lumea cu mâna (cum arată unele icoane), fără Iisus, zic, sau împotriva Lui chiar, te afli în tulburare crescândă pînă la sinucidere. - Și e cel mai mare păcat de pe lume” (p. 29);

„În cele din urmă au osîndit la moarte pe Dătătorul vieții; au bătut cu biciul pe izbăvitorul oamenilor, și au judecat la moarte pe Judecătorul lumii.” (Sfîntul Vasile cel Mare, „Despre invidie”, P.G.31.377-C. trad. I. Coman). *Iar Iisus și pentru aceștia s-a rugat Tatălui de iertare*” (p. 70);

„E tocmai vremea, descoperită și lui Pavel, a lepădării de credință, a lepădării libertății spiritului, vremea pierderii libertății, noaptea întunecării spiritului. E cufundarea veacului în noaptea lucrurilor din afară. - *Iar El va veni a doua oară la miezul acestei nopți*” (p. 149);

„Dacă e o creștere naturală, după fire, naturală e și creșterea mai presus de fire, căci adevărata dimensiune a desăvîrșirii smerenia este. *Drept aceea*, dacă nu puteți înțelege împărăția lui Dumnezeu, cel puțin primiți-o ca un copil, în care nu se împlinște nici o răvășire dialectică (p. 148);

„Jeremia proorocul se întreba în durere: „Cui i-ai mai făcut, Doamne, ce ne-ai făcut nouă?” Cu toate acestea istoria nu i-a învățat nimic pe contemporanii lui Iisus. *Drept aceea* Ierusalimul se va pustii din nou” (p. 191);

„Cărturarii moderni au simplificat tot aparatul religiei, depășind cu totul pe cărturarul antic, care a vorbit cu Iisus. Aceștia au rămas cu un Dumnezeu abstract, care nu le mai cere nimic, nici măcar recunoașterea existenței. *Drept aceea* se mulțumesc foarte bine cu un Dumnezeu pe care îl deduc ei, creat de ei chiar, un Dumnezeu al lor, fie absolut inaccesibil, fie chiar gelos pe propria Sa creație care, în ordinea existenței are, fie valoarea de postulat (presupunere ce se impune cu necesitate logică), fie valoarea de pură fantezie” (p. 322).

d) Mărcile *căci* și *că* – mărci discursive care introduc secvențe de text ce au caracter explicativ

Mărcile discursive *căci* și *că* îndeplinesc, în textul analizat, două funcții pragmatice: cea de a introduce informații cu evident caracter explicativ și cea de a relaționa secvența explicativă de discursul anterior:

„Dar virtuțile fariseice tulbură împotriva lor pe Dumnezeu. *Căci* virtuțile din ambiție și din „slavă”, e limpede că nu sînt din har” (p. 28);

„Da, Dumnezeu stă în afară de eul nostru și așteaptă cu nerăbdare să-I deschidem ușa ferecată. *Căci* acest eu al nostru nu poate să-și găsească sensul suprem, sufletul, și să se unească liber cu Dumnezeu - decît prin iubire singura care-l saltă peste piedica din sine și-l strămută în Dumnezeu” (p. 66);

„Tot așa, pe lângă orice răstignit al vieții acesteia, puțini mai rămîn pentru el către Dumnezeu, și printre cei puțini, e Maica Domnului. - *Căci*, spre a ajunge la refacerea noastră, trebuie să trecem prin multe răstigniri, și avem trebuință de o inimă de mamă pentru noi către Dumnezeu” (p. 121);

„Dacă ar răsplăti tot binele imediat, ar însemna că sufletul există numai în lumea aceasta, cu alte cuvinte sufletul n-ar fi nemuritor; deci Dumnezeu trebuie să se achite urgent de îndatorirea ce i-a făcut-o omul. *Că* Dumnezeu uneori pedepsește

răul și uneori răsplătește binele, e ca să știe omul că răul se pedepsește și binele se răsplătește” (p. 190).

e) Mărci ale *organizării*, ale *ordonării* evenimentelor în discurs

Părintele Arsenie Boca utilizează variate mărci cu rol de structurare a discursului:

„Păcatele au urmările cele mai felurite asupra omului: 1. *Pe unii* păcatele-i smeresc, îi rușinează înaintea lui Dumnezeu și-i hotărâsc la îndreptare. 2. *Pe alții*, mai înrâiți în ele, îi sălbătăcesc cu totul. 3. *Dar pe alții* îi împing pînă la nebunia fără întoarcere” (p. 28);

„Iisus ne impune un alt mod de-a-L cunoaște; și ne povățuiește simplu, divin de simplu: să ne pierdem sufletul pentru El, căci numai așa-L vom cîștiga. Numai așa va învia sufletul nostru. *Cu alte cuvinte*, în fața lui Iisus, să nu ne mai ținem de zidul chinezesc al mărginirii noastre, decît ca de un puternic motiv de smerenie” (p. 145);

„Primul mucenic al Creștinismului! Faptul că Biserica îi prăznuiește pomenirea la Crăciun și nu la Paști, - cum ni s-ar părea mai firesc, după ordinea în care s-au întîmplat lucrurile ne face să ne gîndim și la alte semnificații: 1. La concepția Bisericii despre mucenicie, 2. la nașterea mărturisitorilor în împărăția evidenței divine, 3. la noul curaj al urmării și asemănării cu Iisus” (p. 303).

f) Marca discursivă *sau*, cu valoare discursivă de emfazare (*sau* emfatic):

„Deci trufia cu virtuți, fiind o virtute în pielea goală, *sau* își dă seama de goliciunea sa și cere acoperemînt smerenia (sau dulama lui Dumnezeu cum o numește sfîntul Isaac Șirul), cum ne asigură toți sfinții Părinți” (p. 28-29).

g) Marca discursivă *or*¹¹:

„Ce au oamenii aceștia împotriva lui Iisus, că nici demonii nu I-au făcut atîta împotrivire cîtă I-a făcut cenzura invidiei omului? - Cred că nu altceva decît complicitatea în păcat, coalizată împotriva virtuții și împotriva oricui care îndrăznește să iasă un pas măcar din această complicitate. *Or*, Iisus ieșise – nici n-a fost vreodată în complicitate cu păcatul” (p. 68-69).

Concluzii

Particularitățile gramaticale și retorico-pragmatiche ale textului propus spre analiză scot în evidență influența pe care a avut-o lectura textelor vechi religioase asupra discursului scrierilor bisericești contemporane ale Părintelui Arsenie Boca.

¹¹ Între *conectorii pragmatici*, autorii *Gramaticii limbii române*, Editura Academiei, ediția nouă, amintesc și conectorul *or* care „introduce din punct de vedere pragmatic a doua premisă a unui argument, decisivă pentru concluzie” (GALR 2005: 730).

Bibliografie

Izvoare

Boca, Arsenie, *Cuvinte vii*, Ediția a 2-a, rev., Ediție îngrijită de Episcop Dr. Daniil Stoenescu, Editura Charisma, Deva, 2006.

Bibliografie

Dincă, Garofița, *Strategii de construcție a prediciei*, în *Lucrările primului simpozion internațional de lingvistică*, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” București, București, 13-14 noiembrie 2007, editori Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Carmen Ioana Radu, Editura Universității din București, 2008, p. 375-402.

Frâncu, Constantin, *Formele verbale și pronominale cu î-protetic în limba română*, în *Dacoromania, Jahrbuch für östliche Latinität*, V, 1979-1980, Freiburg, 1982.

Frâncu, Constantin, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009.

Gramatica limbii române, Editura Academiei, București, 2005, vol. al II-lea, *Enunțul (= GALR)*.

Hoarță Cărăușu, Luminița, *Arsenie Boca. Cărarea Împărăției. Particularități morfosintactice și retorico-pragmatice*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, Secțiunea IIIe, Lingvistică, Tomul LX/2014, p. 51-80.

Metzeltin, Michael, *Gramatica explicativă a limbilor romanice. Sintaxă și semantică*, Traducere Dinu Moscal, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011.

Rovența-Frumușani, Daniela, *Argumentarea. Modele și strategii*, Editura Bic All, 2000.

Sălăvăstru, Constantin, *Mic tratat de oratorie*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010.